

تأثیر برنامه دوره‌های تماس زودرس با محیط بالینی بر نگرش و عملکرد دانشجویان پزشکی سال اول دانشگاه علوم پزشکی شیراز

جواد کجوری^۱، میترا امینی^۲، سارا ریواز^{۳*}، محمدرضا دهقانی^۴، مژده ریواز^۵، آیدا دوستکام^۶

چکیده

مقدمه: تحصیل در دوره پزشکی می‌تواند با تنش‌های زیادی همراه باشد. به‌علاوه، آموزش پزشکی در دهه‌های اخیر رویکرد جدیدی نسبت به تجربه بالینی زودرس داشته است، چرا که می‌تواند باعث افزایش انگیزه و کاهش تنش حرفه‌ای باشد. بنابراین هدف از انجام این مطالعه تعیین تاثیر یک دوره کوتاه مدت یک‌ماهه برخورد زودرس با محیط بالینی بر نگرش و عملکرد دانشجویان پزشکی می‌باشد. روش بررسی: در این مطالعه توصیفی، ۷۰ نفر از دانشجویان سال اول پزشکی ورودی نیمسال اول ۹۴-۹۳ دانشگاه علوم پزشکی شیراز شرکت داشتند. دانشجویان بعد از مواجهه زودرس با محیط بالینی به سوالات پرسشنامه‌ای که بر اساس طیف لیکرت (از بسیار ضعیف=۱ تا بسیار خوب=۵) نمره گذاری شده بود، پاسخ دادند. ضریب اطمینان پرسشنامه بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۸۷ به دست آمد. نتایج: کلیه دانشجویان شرکت کننده در مطالعه به سوالات پرسشنامه مبنی بر تاثیر برنامه مواجهه زودرس دانشجویان در محیط‌های بالینی پاسخ دادند. نتایج بررسی توصیفی نشان داد ۸۰٪ دانشجویان کیفیت اجرای برنامه تماس زودهنگام با بیماران را موثر و خوب ارزیابی کردند. ۸۰٪ دانشجویان ارائه این برنامه را در ایجاد نگرش جدید نسبت به حرفه پزشکی تاثیرگذار بیان کردند. در کل ۷۷/۱٪ دانشجویان اجرای برنامه را بسیار خوب ارزیابی کردند و انجام آن را در ایجاد انگیزه و افزایش حس مسوولیت‌پذیری و داشتن برخورد مناسب با بیماران موثر دانستند. نتیجه‌گیری: بر اساس نتایج به‌دست آمده، اجرای دوره کوتاه مدت برخورد زودرس بالینی به عنوان عامل انگیزش و افزایش عملکرد و سوق دادن دانشجویان به سوی یادگیری بهتر می‌باشد. لذا پیشنهاد می‌گردد که برنامه تماس زودرس به عنوان بخشی از آموزش‌های دانشجویان پزشکی در نظر گرفته شود.

واژه‌های کلیدی: تماس زودرس، محیط بالینی، نگرش، عملکرد، دانشجویان پزشکی

۱- استاد متخصص قلب و عروق. مرکز تحقیقات توسعه آموزش پزشکی شیراز، شیراز، ایران.

۲- استاد متخصص پزشکی اجتماعی. مرکز تحقیقات توسعه آموزش پزشکی شیراز، شیراز، ایران.

۳- کارشناسی ارشد مدیریت کارشناس ارزشیابی. مرکز تحقیقات توسعه آموزش پزشکی، شیراز، ایران.

۴- استادیار متخصص اطفال. مرکز تحقیقات توسعه آموزش پزشکی شیراز، شیراز، ایران.

۵- کارشناس ارشد زیست‌شناسی. اداره آموزش و پرورش شیراز، شیراز، ایران.

۶- پزشک عمومی. مرکز تحقیقات توسعه آموزش پزشکی شیراز، شیراز، ایران.

* (نویسنده مسئول): تلفن: ۰۹۱۷۱۰۶۷۳۰۹، پست الکترونیکی: srivaz333@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۸/۱۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۰۴/۱۵

مقدمه

امروزه آموزش پزشکی به دلیل نقش اساسی دانش‌آموختگان آن در تامین سلامت جامعه از اهمیت کلیدی برخوردار بوده و ارتقاء کیفیت آن از توجه ویژه برخوردار است (۱). مطالعات انجام شده نشان می‌دهد که مواجهه بالینی زودرس تأثیر بسزایی در افزایش رضایت از تحصیل، نگرش مثبت به حرفه پزشکی و انگیزه بیشتر شغلی و تحصیلی دانشجویان پزشکی داشته است. این امر باعث رویکرد بسیاری از نظام‌های آموزشی به برگزاری دوره‌های آموزش مقدماتی بالینی و یا مواجهه‌های زودرس با محیط بالینی در سال‌های قبل از دوره آموزش بالینی شده است (۲-۴).

رویکرد مواجهه زودرس بالینی، از راهکارهای پیشنهادی جهت حل چالش یادگیری و آموزش دانشجویان پزشکی دوره علوم پایه است. عدم وجود ارتباط و تجربه مناسب در زمان گذر به محیط بالینی می‌تواند منجر به طیف وسیعی از احساسات مثبت و منفی گردیده و نه تنها موجب اختلال شکل‌گیری اساسی مفاهیم موجود در دوران علوم پایه و مختل شدن درک کاربردی دروس می‌گردد بلکه ممکن است بر انگیزش‌ها و پرورش توانایی‌های دانشجویان اثر منفی به جای گذارد (۵).

تحصیل در رشته پزشکی می‌تواند بسیار لذت‌بخش و یا همراه تنش‌ها و استرس‌های متفاوت باشد. مطالعات نشان می‌دهد که مواجهه بالینی در سال‌های اول تحصیل تأثیر بسزایی در افزایش رضایت از تحصیل، نگرش مثبت به حرفه پزشکی، و انگیزه بیشتر شغلی و تحصیلی دانشجویان پزشکی داشته است (۶-۹). این امر باعث رویکرد بسیاری از نظام‌های آموزشی به برگزاری دوره‌های آموزش مقدماتی بالینی (Introduction to Clinical Medicine) و یا مواجهه‌های زودرس با محیط بالینی (Early Clinical Exposure) در سال‌های قبل از دوره آموزش بالینی شده است. این امر به‌خصوص در دانشگاه‌هایی که دوره پزشکی در آنها مبتنی بر یک دوره دو یا سه ساله آموزش علوم پایه است، مورد توجه خاص قرار گرفته و باعث افزایش انگیزه و توجه دانشجویان به دوره علوم پایه نیز شده است. در حال حاضر، آشنایی با

مهارت‌های دوره بالینی قبل از ورود به این دوره، از مهم‌ترین اقداماتی است که در نظام آموزشی پیشنهاد شده از طرف دبیرخانه پزشکی عمومی (General Medical Council) برای تربیت بهتر پزشکان آینده توصیه می‌شود (۱۰).

با توجه به این که نگرش منفی نسبت به رشته پزشکی در همان سال‌های اول و دوم تحصیل شکل می‌گیرد (۱۱) و نیز گزارش‌های متعددی که تأثیرات مثبت یک دوره آشنایی و مواجهه زودهنگام با محیط بالینی را ذکر کرده‌اند (۱۲)، می‌توان حدس زد که وجود چنین دوره‌هایی در سال اول رشته پزشکی می‌تواند به گونه‌ای مطلوب، انگیزه و نگرش دانشجویان و در نتیجه عملکرد دانشگاهی آنان را در آینده تحت تأثیر قرار دهد. این امر حتی می‌تواند به‌عنوان یک موقعیت مناسب برای شناختن حرفه آینده، تصویر درست‌تری از حرفه پزشکی در اختیار دانشجویان قرار دهد، چیزی که در بسیاری از رشته‌های دیگر امکان‌پذیر نیست (۱۳). با توجه به شواهد، به نظر می‌رسد که بررسی چنین مداخله‌ای در سال‌های اولیه تحصیل، مفید خواهد بود و در عین حال، دانشجویی سال اول یا دوم، هنوز توانایی و ظرفیت انجام کارهایی چون گرفتن شرح حال، انجام معاینه فیزیکی و سایر کارکردهای بالینی را دارا نیست.

در ایران در تعداد اندکی از دانشگاه‌های علوم پزشکی دوره‌های برخورد زودرس راه‌اندازی و یا به صورت پیلوت اجرا شده است. در یک مطالعه مداخله‌ای در قالب طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون، ۴۵ دانشجوی پزشکی سال‌های اول و دوم در یک برنامه آموزشی خاص و تحت نظر یک راهنما شرکت کردند. نتایج نشان داد نمره نگرش نسبت به آموزش پزشکی پس از اجرای برنامه به میزان ۳۱ درصد افزایش یافت ولی نمره نگرش نسبت به حرفه و شغل پزشکی در پایان دوره به میزان ۱۲ درصد کاهش پیدا کرد. تغییر مثبت نمره نگرش نسبت به آموزش پزشکی و نیز کاهش نمره نگرش نسبت به حرفه پزشکی در گروه زنان، بیشتر از مردان بود (۱۴).

در مطالعه‌ای شبه تجربی و مداخله‌ای، که بر روی ۴۳ نفر دانشجوی پزشکی ورودی ۸۶ شاغل به تحصیل در ترم دوم انجام

بر اساس نتایج مطالعات دیگر از مزایای مواجهه زودرس بالینی، افزایش انگیزه برای فراگیری در کلاس بود که در مطالعه حاضر نیز از نظر دانشجویان ارتباط با محیط بالینی از ابتدای آموزش پزشکی انگیزه آنان برای خواندن دروس علوم پایه را افزایش می‌دهد. نتایج مطالعاتی که برای آموزش دروس علوم پایه از روش مواجهه زودرس استفاده کرده‌اند نشان‌گر افزایش رضایت دانشجویان و افزایش یادگیری و درک مطالب بوده است. از جمله این مطالعات، مطالعه هند در تدریس فیزیولوژی غدد درون‌ریز برای دانشجویان سال اول است که علاوه بر روش سخنرانی معمول از روش مواجهه زودرس و ویزیت بیمارستانی استفاده گردید و نشانگر افزایش و تعمیق یادگیری و افزایش علاقه و انگیزه دانشجویان در خواندن دروس بوده و به دانشجویان حس نزدیک بودن به حرفه پزشکی و آشنایی و حساسیت نسبت به بیمار و مشکلات و نیازهای وی را القا نمود. این مطالعه، برنامه مواجهه زودرس را به‌عنوان یک برنامه جایگزین آموزش سنتی توصیه می‌نماید (۱۹).

در مطالعه‌ای که توسط Mc Lean در سال ۲۰۰۴ انجام شد بعد از گذراندن دوره مواجهه بالینی مقدماتی دانشجویان معتقد بودند که آنها از نظر فیزیولوژیک برای این دوره آماده بوده و گذراندن این دوره سیر دوران تحصیل را برای آنها شفافتر ساخته و خواسته آنها جهت تحصیل در رشته پزشکی را تقویت نموده است (۲۰).

این در حالی است که در نظام آموزشی فعلی در ایران، دانشجویان تا سال چهارم تحصیل از چنین مزیتی محروم می‌مانند. یافته‌ها نشان می‌دهد برخورد بالینی زودرس می‌تواند تا حدودی این نقص را جبران نماید. به‌طور کلی دو نوع تماس زودرس بالینی در مورد دانشجویان پزشکی وجود دارد، تماس زودرس عمومی که مخصوص دانشجویان پزشکی جدیدالورود و تماس زودرس اختصاصی ویژه دانشجویان مقطع علوم پایه جهت گذراندن بلاک‌های تخصصی در بیمارستان‌های آموزشی می‌باشد. برنامه تماس زودرس عمومی از سال ۱۳۸۷ تاکنون در مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شیراز و با همکاری گروه‌ها و بخش‌های مختلف بیمارستان‌های

گرفت، نتایج، نشان‌گر تاثیر مثبت دوره مواجهه زودرس بالینی بر نگرش دانشجویان بود. بر اساس یافته‌ها این دوره تاثیر بسزایی در آشنایی دانشجویان با مراحل آموزش دوره بالینی داشته است (۱۵). در مطالعه توصیفی که در سال تحصیلی ۹۰-۹۱ بر روی دانشجویان پزشکی سال اول دانشگاه علوم پزشکی شیراز با استفاده از پرسشنامه DREEM انجام شد، نتایج، بهبود وضعیت آموزشی را در طول دوره نشان داد. به‌طور کلی ۹۸ درصد دانشجویان، از برگزاری دوره مواجهه زودرس با محیط بالینی رضایت داشتند و معتقد بودند برگزاری چنین دوره‌هایی به آنها کمک می‌کند تا با محیط درمانی آشنا تر شوند و نیز استرس آنها کاهش یابد (۱۶).

در مطالعه‌ای که بر روی ۹۶ نفر از دانشجویان علوم پزشکی ورودی سال ۸۹ در ابتدای نیم‌سال اول تحصیلی انجام شد، نتایج دانشجویان در مورد کیفیت اجرای برنامه تماس زودرس با بیمار نشان داد که ۸۱٪ دانشجویان، برنامه تماس زودرس را در ایجاد نگرش جدید نسبت به رشته پزشکی، بسیار مؤثر ارزیابی کردند. ۴۴٪ اجرای این برنامه را عاملی جهت افزایش علاقه نسبت به رشته تحصیلی و ۲۱٪ افزایش حس مسئولیت‌پذیری عنوان نمودند. در مجموع، دانشجویان برنامه را به‌طور کلی بسیار خوب ارزیابی کردند و آن را در افزایش آشنایی با محیط کار و ایجاد وجدان کاری بسیار مؤثر برشمردند (۱۷).

نتایج مطالعه کجوری و همکاران که با هدف بررسی میزان موفقیت برنامه تماس زودرس با بیمار جهت دانشجویان پزشکی سال اول در دانشکده پزشکی شیراز انجام شد، نشان داد که این برنامه از دید ۸۰٪ فراگیران، در ایجاد نگرش جدید مؤثر بوده است. همچنین نتایج مطالعه لک و همکاران نشان داد که نگرش دانشجویان در خصوص رضایت از برنامه مواجهه زودهنگام بالینی ۸۲٪، زمان اجرای برنامه ۶۶٪، لزوم تداوم برنامه ۵۴٪ و تأثیر برنامه بر شناخت و نگرش آنان ۷۷٪ بود. به‌علاوه، مطالعه کریمی و همکاران نشان داد که پس از اجرای برنامه مواجهه بالینی زودرس ۹۵/۵٪ دانشجویان این دوره را مفید دانستند. ۸۳/۳٪ معتقد بودند که این دوره باعث شده در آینده از تحصیل در رشته پزشکی لذت ببرند (۱۸).

برگزاری یک دوره آموزشی کوتاه مدت در زمینه تماس زودرس با بیماران در بیمارستان‌های آموزشی وابسته به دانشگاه علوم پزشکی شیراز پاسخ دادند. روایی پرسشنامه توسط تعدادی از کارشناسان و اعضای هیات علمی مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی تایید و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۷ تعیین گردید. سوالات پرسشنامه در دو بخش طراحی شده بود، بخش اول آن دارای ۶ سوال پنج گزینه‌ای در زمینه نگرش دانشجویان پزشکی نسبت به حرفه پزشکی بود که با استفاده از طیف لیکرت از بسیار ضعیف=۱ تا بسیار خوب=۵ نمره‌گذاری شده بود. بخش دوم پرسشنامه، شامل سوالاتی باز پاسخ در زمینه تاثیر دوره برخورد زودرس بالینی در ایجاد نوع نگرش جدید نسبت به حرفه پزشکی، زمان اجرای برنامه و نیز دلایلی که برای ادامه این طرح از سوی دانشجویان ارائه شده بود، می‌باشد. سپس پاسخ‌ها برای بررسی در نرم افزار SPSS نسخه ۱۷ وارد گردید. به منظور آنالیز داده‌ها از آمار توصیفی که شامل درصد و فراوانی پاسخ‌های ارائه شده در هر یک از حیطه‌ها بود، استفاده گردید.

نتایج

کلیه دانشجویان شرکت‌کننده در مطالعه (۷۰ نفر) به سوالات پرسشنامه مبنی بر تاثیر برنامه مواجهه زودرس دانشجویان در محیط‌های بالینی پاسخ دادند. نتایج بررسی توصیفی مطالعه نشان داد ۸۰٪ دانشجویان کیفیت اجرای برنامه‌های تماس زودهنگام با بیماران را موثر و خوب ارزیابی کردند. ۸۰٪ از دانشجویان ارائه این برنامه را در ایجاد نگرش جدید نسبت به حرفه پزشکی تاثیرگذار بیان کردند. در کل ۷۷٪ دانشجویان اجرای برنامه را بسیار خوب ارزیابی کردند و انجام آن را در ایجاد انگیزه و افزایش حس مسئولیت‌پذیری و همچنین در داشتن برخورد مناسب با بیماران موثر دانستند. ۷۲٪ دانشجویان شرکت‌کننده در مطالعه از مدیریت اجرای برنامه تماس زودرس راضی بودند، ۶۰٪ نیز از برنامه‌ریزی جهت اجرای این طرح رضایت داشتند. بیش از نیمی از (۵۴٪) دانشجویان معتقد بودند بحث‌های گروهی ارائه شده در طول دوره مواجهه زودرس با محیط بالینی، از کیفیت مطلوبی برخوردار بودند (جدول ۱).

آموزشی شیراز با هدف بهبود و ارتقای کیفیت آموزش پزشکی در حال انجام می‌باشد. بنابراین، این مطالعه با هدف تعیین تأثیر یک دوره کوتاه مدت آشنایی با محیط بالینی بر نگرش به حرفه و آموزش پزشکی دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شیراز انجام گرفته است.

روش بررسی

به‌طور کلی تحصیل در دوره پزشکی می‌تواند با تنش‌های متعددی همراه باشد که از جمله آنها برخورد با محیط آموزشی ناآشنای بالینی است. تماس زودرس با محیط بالینی به‌عنوان یکی از راهکارهای کاهش تنش حرفه‌ای، جهت‌دهی به نگرش دانشجویان و ایجاد انگیزش مطرح شده است. هدف کلی از اجرای برنامه تماس زودرس با بیمار، آشنایی دانشجویان سال‌های اول پزشکی با وظایف کلی بیمارستان می‌باشد. که به‌صورت حضور دانشجویان به مدت چهار روز در یک بیمارستان آموزشی می‌باشد. هر چند این دوره دانشجویان را برای طی دوره‌های آموزشی بعدی در بیمارستان در سال‌های بالاتر تحصیل آماده می‌کند ولی بیشتر بر جنبه‌های مدیریتی و مجموعه فعالیت‌هایی که به‌طور مستقیم به مراقبت بیمار نمی‌پردازد، تاکید دارد. به‌عبارت دیگر دانشجو در خلال این بازدید، دیدی جامع از بیمارستان، واحدها و بخش‌های مختلف آن پیدا می‌کند و زمانی که در سال‌های آتی به‌عنوان کارآموز وارد بخش‌های مختلف بیمارستان می‌شود از جایگاه آن بخش و فرآیند چرخش و خدمات به بیمار در کنار آموزش مسائل پزشکی، اطلاع دارد. روابط انسانی بین بیماران و همراهان آنان از یک طرف و سیستم ارائه خدماتی بیمارستان نیز موضوع مهم دیگری است که می‌تواند مورد توجه دانشجویان قرار گیرد.

پژوهش حاضر، یک مطالعه توصیفی-مقطعی است که به روش مداخله‌ای در نیمسال دوم ۹۴-۹۳ توسط دفتر توسعه آموزشی دانشکده پزشکی برگزار گردید. جامعه آماری مورد بررسی کلیه دانشجویان ورودی مهرماه ۱۳۹۳ (۷۰ نفر) بودند که از طریق سرشماری انتخاب شدند. نگرش دانشجویان نسبت به حرفه پزشکی با استفاده از یک پرسشنامه، مورد بررسی قرار گرفت. به طوری‌که دانشجویان به سوالات پرسشنامه پس از پایان

جدول ۱: توزیع فراوانی پاسخگویان در مورد برنامه تماس زودرس بالینی در ایجاد نگرش دانشجویان پزشکی

متغیر	بسیار خوب		خوب		متوسط		ضعیف		بسیار ضعیف	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
کیفیت ارائه مباحث	۲۶	۳۷/۱	۳۰	۴۲/۹	۱۴	۲۰/۰	-	-	-	-
کیفیت بحث‌های گروهی	۱۳	۱۸/۶	۲۵	۳۵/۷	۲۳	۳۲/۹	۲	۸/۶	۲	۲/۹
ایجاد نگرش جدید	۲۰	۲۸/۶	۳۶	۵۱/۴	۱۲	۱۷/۱	۲	۲/۹	-	-
مدیریت برنامه	۱۵	۲۱/۴	۳۶	۵۱/۴	۱۳	۱۸/۶	۴	۵/۷	۲	۲/۹
برنامه ریزی زمانی	۱۶	۲۲/۹	۲۶	۳۷/۱	۱۵	۲۱/۴	۱۰	۱۴/۳	۳	۴/۳
ارزشیابی برنامه به طور کلی	۱۹	۲۷/۱	۳۵	۵۰/۰	۱۴	۲۰/۰	۲	۲/۹	-	-

از دیگر نتایج به دست آمده در این تحقیق می‌توان به این موارد اشاره کرد: ۴۵/۷٪ دانشجویان برنامه تماس زودرس را در ایجاد نگرش جدید نسبت به اخلاق حرفه‌ای در پزشکی و ۱۴/۳٪ آنها نجات جان انسان‌ها توسط پزشک را موثر می‌دانستند. به علاوه، ۸۲٪ از دانشجویان به لزوم اجرای این برنامه برای همه دانشجویان سال اول اذعان داشتند و ۹۳٪ اعتقاد داشتند که این دوره عامل درس خواندن بیشتر آنها در آینده شده است و اکثریت قریب به یقین دانشجویان به لزوم اجرای این برنامه حداقل ترمی یک بار معتقد بودند.

همچنین از دید دانشجویان شرکت‌کننده در طرح، دلایل ادامه این طرح را می‌توان در آشنایی با محیط بیمارستان و ایجاد توانایی برقراری ارتباط با بیماران، آگاهی و شناخت نسبت به تکنیک‌های پزشکی، خارج شدن از روند یکنواخت درس خواندن در محیط‌های دانشگاهی، ایجاد انگیزه و علاقه در دانشجویان، درک بهتر بیماران و شناخت بیماری‌ها، ایجاد دید و نگرش صحیح نسبت به حرفه پزشکی، افزایش اعتماد به نفس و نیز افزایش حس مسوولیت‌پذیری عنوان کرد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این مطالعه بررسی تأثیر مواجهه زودرس بالینی در ایجاد نگرش و انگیزه در دانشجویان پزشکی مقطع علوم پایه بود. مطالعه حاضر نشان داد که دانشجویان مقطع علوم پایه از حضور در محیط‌های بالینی و آشنایی با بیمارستان و بخش‌های آن، احساس رضایت داشتند. به گونه‌ای که پس از پایان این دوره اکثر دانشجویان خواستار برگزاری دوره‌های مواجهه بالینی در سطوح بالاتر بودند. همچنین نتایج نشان داد که اکثر

دانشجویان معتقدند که این دوره سبب ایجاد حس درس خواندن بیشتر، در آنها شده است. پس احتمالاً اجرای این دوره می‌تواند موجب افزایش انگیزه دانشجویان برای یادگیری، هدفمند شدن فعالیت‌های آموزشی آنها و برقراری ارتباط بین محتوای تئوریک علوم پایه و شناخت سلامتی، بیماری شود. اکثر دانشجویان بیان کرده بودند که محیط بالینی متفاوت از چیزی بود که قبلاً فکر می‌کردند. شاید حضور در محیط‌های بالینی در سال‌های اول تحصیل در دوره پزشکی بتواند سبب جهت‌گیری ذهن دانشجویان در رابطه با آینده شغلی آنها شود با توجه به این که اکثر آنها هم اظهار داشتند که آشنایی دانشجویان با محیط بالینی در سال اول پزشکی ضروری می‌باشد. بنابراین با تنظیم برنامه زمانی منظم و بحث‌های گروهی مطلوب، می‌توان در ارتقای کیفیت اجرای برنامه تماس زودرس با بیمار، گام‌های موثری برداشت.

طولانی بودن زمان تحصیل در رشته پزشکی و مشکلات ناشی از آن، عامل کاهش انگیزه و افت تحصیلی دانشجویان است. به علاوه، برنامه آموزش پزشکی که دانشجویان تا پایان دوره علوم پایه با محیط بالینی هیچ ارتباطی ندارند مزید علت شده و آمادگی ذهنی و روانی آنان را برای ورود به مرحله بالینی به تأخیر می‌اندازد. نتایج مطالعه حاضر نشان داد اکثر دانشجویان بعد از برگزاری دوره بیان کرده بودند که در صورت انتخاب مجدد حرفه، دوباره پزشکی را انتخاب کنند مجدداً پزشکی را انتخاب خواهند کرد. پس ضروری به نظر می‌رسد که سیستم‌های آموزشی ما به دنبال پیدا کردن عللی باشند که در طی دوره سبب کاهش انگیزه دانشجویان و حتی ایجاد احساس

دانشجویان به تحصیل در سال‌های اول شود. اگرچه برای قضاوت قطعی تر مطالعه‌های دقیق‌تری بر نمونه‌های با حجم بیشتر لازم است و ممکن است این یافته صرفاً در مورد دانشجویان با انگیزه بالا صادق باشد، در عین حالی که یافته‌های دیگران افزایش انگیزه تحصیلی را به عنوان یکی از نتایج برخورد زود هنگام با محیط بالینی ذکر می‌کند (۲۱).

به طور کلی از نتایج این مطالعه و سایر مطالعات انجام گرفته در زمینه مواجهه زودرس با محیط بالینی چنین به نظر می‌رسد که تجربه تماس زودرس در دانشجویان باعث توسعه نگرش احساس همدردی با بیمار شده، دانشجویان را نسبت به جنبه‌های روانی و اجتماعی و زندگی واقعی مردم آگاه می‌کند، نگرش و خودآگاهی ایشان را نسبت به مطالعه دروسشان افزایش داده و باعث ایجاد حس اطمینان بیشتر در برخورد با بیماران می‌شود. لذا با در نظر گرفتن رضایت دانشجویان نسبت به اجرای برنامه تماس زودرس بالینی و این‌که اجرای این برنامه، کیفیت دوره‌های علوم پایه را بهبود می‌بخشد و نیز استرس دانشجویان را در تمرین‌های پزشکی کاهش می‌دهد و با توجه به مفید بودن برگزاری این دوره، ارائه برنامه در کلیه دانشگاه‌ها به منظور گنجاندن برنامه تماس زودرس با بیمار در آموزش پزشکی عمومی پیشنهاد می‌گردد.

شایان ذکر است که یکی از محدودیت‌های این پژوهش عدم وجود گروه کنترل به خصوص در زمینه عملکرد دانشجویان بود که نمی‌توان مقایسه‌ای در مورد نتایج قبل و بعد از برگزاری دوره تماس زودرس انجام داد. امیدواریم در تحقیقات بعدی با حجم نمونه بیشتر و انجام پیش‌آزمون و پس‌آزمون و نیز وجود گروه کنترل نتایج قابل تعمیم‌تری در زمینه برگزاری دوره‌های کوتاه مدت تماس زودرس بالینی به دست آید.

سیاسگزاری

در نهایت، از کلیه اساتید گروه‌های آموزشی در بیمارستان‌های آموزشی، دانشجویان و کسانی که در این طرح ما را همراهی کردند، کمال تشکر و قدردانی را داریم.

پشیمانی از انتخاب این رشته می‌شوند. مطالعات دیگر گواه این مطلب هستند که برگزاری چنین دوره‌هایی باعث می‌شود تا دانشجویان به صورت کاربردی و با دیدی فراتر از تئوری محض، مطالب را فرا گرفته و در سال‌های اول آموزش پزشکی، این دید را پیدا کنند که همزمان با مطالعه متون پایه علمی، مشکلات مطرح شده از طرف بیماران را نیز در ذهن داشته باشند.

به علاوه نتایج مطالعه نشان داد، این دوره بر نگرش دانشجویان نسبت به آموزش پزشکی تاثیر مثبت داشته است، یعنی برخلاف آنچه در سال‌های اول تحصیل در رشته پزشکی اتفاق می‌افتد و گزارش‌های متعددی که از یاس و افسردگی در سال‌های اولیه تحصیل وجود دارد (۱۳)، برخورد دانشجویان با محیط بالینی، علاقمندی آنها نسبت به تحصیل را افزایش داده است.

به صورت کلی از مزایای مواجهه زودرس با محیط بالینی ترغیب دانشجویان به یادگیری عمیق‌تر و درک بهتر علوم پایه و بالینی، بهبود بکارگیری دانش تئوری در عمل، ترغیب دانشجویان به داشتن تفکر علمی و یادگیری مادام‌العمر بوده است. به علاوه، تماس زودرس با بیماران موجب می‌شود که دانشجویان مهارت‌های ارتباطی را یاد گرفته و به اهمیت نحوه صحیح ارتباط پزشک با بیمار و تاثیر بیماری و ناخوشی بر فرد پی ببرند و عملکرد بهتری را در عمل نشان دهند. افزایش درک نقش حرفه‌های بهداشتی و مراقبت‌های اولیه، یادگیری خود راهبر، ایجاد حس همدردی با بیماران، ایجاد انگیزه برای یادگیری بهتر علوم پایه، افزایش رضایت‌مندی، دادن نگرش صحیح نسبت به حرفه آینده، مشاهده ارتباط پزشک-بیمار، آشنایی با محیط بیمارستان و فراگیری برخی مهارت‌های بالینی ساده از دیگر مزایای مواجهه زودرس با محیط بالینی ذکر شده است (۱۴-۸).

از آنجایی که کاهش علاقه‌مندی به تحصیل، از معضلاتی است که به دلایل مختلف در همان سال‌های اول در دانشجویان پزشکی دیده می‌شود، به نظر می‌رسد برگزاری چنین دوره‌ای بتواند تا حدودی بر این امر تأثیر گذاشته و باعث رغبت بیشتر

References

- 1- Azizi F. *Medical education mission, vision and challenges*. 1st ed. Tehran: Educational Affairs of Health Ministry; 2004. P: 89-128. [Persian]
- 2- Lubetkin I. *Risks and benefits of early clinical exposure*. Acad Med 1999; 74(11): 1153-57.
- 3- Rudy D. *Expanding the goals of an early clinical experience for first year medical students*. Med Edu 2002; 34(11): 954.
- 4- Adibi I, Kiyani M. *Early clinical exposure purposes*. Iran J Med Edu 2006; 5(2): 7-12. [Persian]
- 5- Shacklady J, Holmes E, Mason G, Davies I, Dornan T. *Maturity and medical students' ease of transition into the Clinical Environment*. Med Teach 2009; 31(7): 621-6.
- 6- General Medical Council. *Tomorrow's doctors: recommendations on undergraduate medical education*. Available from: VRL: http://www.gmcuk.org/med_ed/tomdoc.htm 2002: 18-21.
- 7- Low P, Irwin M. *Early introduction of clinical skills teaching in a medical curriculum factors affecting students learning*. Med Edu 2002; 36(3): 233-40.
- 8- Rooks L, Watson R. *A primary care preceptor ship first-year medical student's coordination by an Area Health Education Center program: a six-year review*. Acad Med 2002; 76(5): 489-92.
- 9- Shirzad H, Moezzi M, Khadivi, Sadeghi B, Madhkhan A. *Effect of early clinical exposure on attitude and performance of first year medical students*. J Shahrekord Uni Med Sci 2011; 13(1): 69-79. [Persian]
- 10- Cavenagh P, Dewberry C, Jones P. *Becoming professional: when and how does it start? A comparative Study of first-year medical and law student in the UK*. Med Edu 2000; 34(11): 897-902.
- 11- Rooks L, Watson R. *A primary care preceptor ship first-year medical student's coordination by an Area Health Education Center program: a six-year review*. Academic Med 2002; 76(5): 489-92.
- 12- Low P, Irwin M. *Early introduction of clinical skills teaching in a medical curriculum—factors affecting Students learning*. Med Edu 2002; 36(3): 233-40.
- 13- Fekri A. *Attitude of medical students in Kerman about future*. Med Educ Res 1998; 90-3. [Persian]
- 14- Adibi I, Abedi Z, Memarzadeh M, Adibi P. *Early clinical exposure: Report an intervention*. Iran J Med Edu 2002; (5): 5-11. [Persian]
- 15- Shirzad H, Moezzi M, Khadivi M, Sadeghi B, Madhkhan A. *Effect of early clinical exposure on attitude and performance of first year medical students*. J Shahrekord Uni Med Sci 2011; 13(1): 69-79. [Persian]
- 16- Ebrahimi S, Kojury J. *Comparison of two educational environments in early clinical exposure program based on Dundee Ready Educational Environment Measure*. J Advanced Med Edu Profession 2013; 1(1): 36-37. [Persian]

- 17- Kojury J, Doodtkam I, Dehghani M, Ebrahimi S, Amini M, Bazrafkan L, et al. *Medical students' opinions about the quality performances of early exposure to patient*. 12th National Conference on Medical Education, 2011. [Persian]
- 18- Adibi I, Abedi Z, Memarzadeh M, Adibi P. *Early Clinical Encounter: Report of an Intervention*. Iran J Med Edu 2002; 1(5): 5-12. [Persian]
- 19- Sathish kumar S, Thomas N, Tharion E, Neelakantan N, Vyas R. *Attitude of medical students towards early clinical exposure in learning endocrine physiology*. BMC Med Edu 2007: 30-60.
- 20- McLean M. *Sometimes we do get it right! Early clinical contact is a rewarding experience*. Education for Health: Change in Learning & Practice, (Abingdon) 2004; 17(1):42-52.
- 21- Cavenagh P, Dewberry C. *Becoming professional: when and how does it start? A comparative study of first-year medical and law student in the UK*. Med Edu. 2003; 4(11): 897-902.
- 22- Wilkson T, Gower S. *The earlier the better: the effect of early community contact on the attitudes of Medical students to older people*. Med Edu 2002; 36(6): 540-2.

The effect of early clinical exposure program on first year medical students' attitudes and function in Shiraz University of Medical Sciences

***Kojury J (MD)¹, Amini M (MD)², Rivaz S (MSc)^{*3}
Dehghani MR (MD)⁴, Rivaz M (MSc)⁵, Doostkam A (MD)⁶***

^{1,2,3,4,6} Education Development Center, Quality Improvement in Clinical Education Research Center, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran.

⁵ Education Development Centre, Shiraz, Iran.

Received: 06 Jul 2015

Accepted: 07 Nov 2015

Abstract

Introduction: Education in medicine can face several problems such as facing unknown clinical environment. Medical education has paid attention to early clinical exposure. Early clinical exposure can increase students' motivation and decrease professional tension. The present study is conducted under the goal of determining one- month course of early clinical exposure to clinical environment effect on medical students' attitude and function.

Methods: The target population of this descriptive study consisted of 70 first year medical students of Shiraz University of Medical Sciences. The participants fulfilled the questionnaires with LIKERT scale scored from 1= very weak to 5= very good after attending early clinical Exposure program. Confidence coefficient derived from the questionnaire was 0. 87 based on Cronbach's α .

Results: All participants fulfilled the questionnaires with questions related to early clinical exposure program in clinical environment. The results demonstrate that 80% of students considered early clinical exposure effective and suitable. 80% of the mentioned students considered this program presentation was effective on students' attitudes towards medical profession. Totally, 77.1% of the participants evaluated this program very good and they appraised performing this program on motivating students and enhancing their communication skills and responsibility.

Conclusion: Based on the results of this study, holding short-term course of early clinical exposure as a factor to lead students towards a better function and motivation caused a better learning. So, it is recommended to consider early clinical exposure program as a part of medical students' educational programs.

Key words: Attitude; Clinical Environment; Early Clinical Exposure; Function; Medical Students

This paper should be cited as:

Kojury J, Amini M, Rivaz S, Dehghani MR, Rivaz M, Doostkam A. The effect of early clinical exposure program on first year medical students' attitudes and function in Shiraz University of Medical Sciences Sciences. J Med Edu 2016; 11(1): 2-10.

*** Corresponding Author: Tel: +98 9171067309, Email: srivaz333@gmail.com**